

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย

ในปัจจุบันที่โลกกำลังประสบกับปัญหาที่ยั่งยืนในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งปัญหามลภาวะต่างๆ ประเทศไทยก็มีปรากฏการณ์ดังกล่าวปรากฏให้เห็นอยู่เนืองๆ ทั้งนี้เพราะรูปแบบการพัฒนาที่ผ่านมามักถูกกำหนดให้ทำด้วยวิธีการเหมือนๆ กันหมดทั่วประเทศ โดยละเลยความสำคัญของความหลากหลายทางภูมิปัญญา ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น นอกจากนั้นยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีต่างชาติ ทำให้การพัฒนาดังกล่าวไม่ยั่งยืนและอาจก่อความขัดแย้งด้านวิธีการระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับชุมชนแม้จะมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันก็ตาม (ยิ่งยงและธารา, 2537) สาเหตุของปัญหาดังกล่าว มาจากการนำความคิด ความรู้ วัตถุ และวิธีการต่างๆ ที่เรียกรวมขึ้นกันว่า “ภูมิปัญญาสมัยใหม่” มาใช้กับคนที่อยู่มานาน กับ “ภูมิปัญญาดั้งเดิม” ของคนอย่างไม่ประสานสอดคล้องกัน ความสับสนและขัดแย้งจึงเกิดขึ้นนานาประการ (เอกวิทย์, 2544)

ตัวอย่างของรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาประเทศตามกระแสหลักคือ นโยบายการขยายพื้นที่เกษตรกรรมที่รับเอาแนวคิดและวิธีการพัฒนาจากตะวันตกโดยลืมนองว่าสังคมไทยเป็นเกษตรกรรมรายย่อยที่มีความแตกต่างกันของพื้นที่และสภาพภูมิอากาศทั่วประเทศ นโยบายดังกล่าวทำให้เกษตรกรไทยเปลี่ยนแปลงวิถีคิดจากการ “ปลูกเพื่อกิน” มาเป็น “ปลูกเพื่อขาย” ความสงบสุขและเรียบง่ายตามวิถีไทยจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วยเกิดการใช้เวลาที่เคยมีหลงเหลือให้กับครอบครัวและสังคมไปในการคิดหาวิธีทำทุกวิถีทางเพื่อ “เศรษฐกิจ” มากกว่า “สังคม” เกิดการแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอดมากขึ้นจนเกิดปัญหาดามมาไม่หยุดหย่อน ดังที่ วิบูลย์ (2542) กล่าวถึงระบบการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว หรือการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจว่าเป็นรูปแบบของเกษตรกรรมแผนใหม่ที่เหมาะกับพื้นที่ขนาดใหญ่และดำเนินการ โดยใช้เงินลงทุนทำให้เกิดการละเลยคุณค่าของสังคมไทยในอดีต ทั้งนี้เพราะความรู้และค่านิยมแบบใหม่มิได้พัฒนามาจากรากฐานที่เป็นจริงของสังคมไทย สอนให้รู้จักคำว่า “ทุน” แต่ไม่สอนให้คนเรียนรู้การจัดการทุน หาเงินได้มากเท่าไรนำมาซื้อกิน ซื้อใช้ คนส่วนใหญ่จึงเป็นผู้บริโภคมากกว่าเป็นผู้ผลิต ไม่สามารถเรียนรู้และจัดการความสัมพันธ์ของชีวิตกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนและค่านิยมแบบใหม่ก่อให้เกิดปัญหาดามมามากมาย ตลอดจนเป็นการผลักดันสังคมไทยให้ปรับโครงสร้างและ

สถานภาพจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมอย่างทุลักทุเล (เอกวิทย์, 2544) นอกจากนี้ยังเป็นการทำลายศักยภาพการพึ่งตนเองในท้องถิ่นลง ไปอย่างน่าเสียดาย (ธารา, 2535)

ผลพวงจากการพัฒนาประเทศตามกระแสหลักดังกล่าวยังส่งผลกระทบ ไปถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลายของไทยที่เคยกล่าวกันว่าเป็นทรัพยากรที่ไม่มีทางใช้หมด บัดนี้ ความเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินชีวิตของคน ไทยในปัจจุบัน ได้เป็นอีกบทพิสูจน์หนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า คำกล่าวข้างต้นไม่เป็นความจริงเสียแล้ว ณ ขณะเวลาปัจจุบัน ดังที่โครงการบวชป่าชุมชน 50 ล้านต้น (2539) กล่าวถึงตัวอย่างของพัฒนาการที่คู่ขนานไปกับการทำลายธรรมชาติและวัฒนธรรม ว่าการสูญเสียพื้นที่ป่าอันเกิดจากการขยายพื้นที่เกษตรกรรม การเปลี่ยนแปลงแบบแผนและเทคโนโลยีในการทำเกษตรกรรม ตลอดจนการประมงแบบทันสมัยล้วนมีผล โดยตรงในการทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์อันเป็นอาหารที่อยู่ตามธรรมชาติของผู้คน ในชนบทอีกด้วย นโยบายการแยกคนอยู่กับป่าถึงแม้จะมีผลดีหลายประการต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการตัดเส้นชีวิตของผู้คนที่เคยอยู่และจำเป็นต้องอาศัยป่าในการดำรงชีวิต ในฐานะเป็นแหล่งที่มาของอาหาร สมุนไพรและเชื้อเพลิงที่จำเป็นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมด้านสุขภาพอนามัยและการรักษาพยาบาล กล่าวคือ มนุษย์ทุกกลุ่มทุกสังคมมีการพัฒนาและสะสมความรู้ทางด้านการรักษาพยาบาลหรือ การจัดการกับความเจ็บป่วยทั้งหลายมานานก่อนที่จะเกิดการพัฒนาระบบการแพทย์ตะวันตกแผนใหม่ซึ่งวางอยู่บนฐานของวิทยาศาสตร์ แต่เนื่องจากระบบการรักษาพยาบาลแบบดั้งเดิมของมนุษย์ทุกชนแห่งในโลกไม่แยกกันเด็ดขาดระหว่างกายกับใจ การรักษาพยาบาลโดยใช้สมุนไพรมักควบคู่ไปกับการใช้พิธีกรรมและเวทมนต์คาถาจึงทำให้การแพทย์แผนใหม่มองว่าการแพทย์พื้นบ้านเป็นเรื่องงมงายไร้สาระ การดูถูกดูเหยียด ไม่ให้คุณค่าต่อการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านทั้งระบบจึงเกิดขึ้น ความรู้ด้านสมุนไพรจึงพลอยถูกพิพากษาไปด้วยว่าไม่น่าเชื่อถือ ภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านนี้ จึงไม่มีที่ทางในการแพทย์แผนใหม่ จนกระทั่งอุตสาหกรรมยาในประเทศตะวันตกเริ่มให้ความสนใจ สนับสนุนให้ทุนวิจัยค้นคว้าด้วยยาจากสมุนไพรที่ผู้คนนอก โลกตะวันตกยังคงใช้หรือจดจำบันทึกเอาไว้ในตำรายา โดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตยาและเคมีภัณฑ์ใหม่ๆ ออกมาขายทำกำไรในตลาดโลก ความสนใจของนักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์ท้องถิ่นในเรื่องนี้จึงถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นก่อให้เกิดงานศึกษาวิจัยในด้านเหล่านี้ในวงที่กว้างขึ้น

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีกลุ่มคนหลายเผ่าพันธุ์หลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน (โครงการบวชป่าชุมชน 50 ล้านต้น, 2539) เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่บนพื้นที่สูงหรือที่เรียกกันว่าชาวไทยภูเขาได้แก่ ป่าเกอะฉุ ม้ง ละว้า เมี่ยน อาข่า ลีซู เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หรือชนเผ่าเหล่านี้ เป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพัน และเคารพพระภูนอนอมต่อแผ่นดิน ป่าไม้ สายน้ำ

และขุนเขา เป็นผู้ใช้ชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติมาก มีความเข้าใจและได้สั่งสมความรู้เกี่ยวกับเรื่องป่าไม้ น้ำ และดินแผ่นดินมาหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นแนววัฒนธรรมที่หล่อหลอมชีวิต ความคิด และพฤติกรรมของชนเผ่า (อุไรวรรณ, มปป.) โดยเฉพาะชนเผ่ากะเหรี่ยง หรือที่เรียกตนเองว่าคนป่าเกะฉอนนั้นเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย (ตามความหมายชื่อของเผ่าพันธุ์ป่าเกะฉอน แปลว่าคนเรียบง่าย) ตามจารีตประเพณีของชุมชนกับการทำมาหากินเป็นเรื่องที่ผูกพันซึ่งกันและกันมาโดยตลอดและโดยเฉพาะผูกพันอยู่กับป่า ได้อาศัยประโยชน์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิต เป็นแหล่งอาหารของชุมชน เป็นยารักษาโรค เป็นแหล่งพักพิงอาศัย ตลอดจนปัจจัยสี่ในการดำรงชีพมาโดยตลอด ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสังคมป่าเกะฉอนในอดีตนั้นเป็นสังคมแห่งการพึ่งพาตัวเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระหว่างเพื่อนบ้านและเครือญาติ โดยเฉพาะในเรื่องของวัฒนธรรมด้านการดูแลสุขภาพนั้น พระสมคิด (2545) กล่าวว่า “ลักษณะของสังคมป่าเกะฉอนนั้น เมื่อมีการเจ็บไข้จะอาศัยการรักษาตามภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ อาศัยองค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดอันยาวนานจากบรรพบุรุษในการรักษาโรค ใช้สมุนไพรจากป่า และที่ขึ้นตามบริเวณ ใกล้เคียงๆ บ้าน มีความเชื่อมั่นว่าสมุนไพรสามารถรักษาโรคได้”

อย่างไรก็ตาม จากผลพวงของการพัฒนาประเทศแบบคิดทิศทางที่ส่งผลกระทบไปทั่วทุกพื้นที่สังคมหมู่บ้านของประเทศไทย ทำให้ต้องปรับตัวตามกระแสการพัฒนาที่หลังไหลเข้ามาในชุมชน สังคมบ้านป่าของคนป่าเกะฉอนเองก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ คนป่าเกะฉอนที่เคยมีเอกลักษณ์วิถีการดำรงชีพที่โดดเด่นในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์ ความเชื่อและวิถีคิดตามประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าซึ่งเอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนป่าเกะฉอนกับธรรมชาติมาโดยตลอดก็มิอันต้องผันแปรหรือสูญหายไปจากชุมชนดังคำกล่าวของบรรพบุรุษป่าเกะฉอนที่เคยทำนายไว้ว่าความแปลกปลอมที่ไม่คุ้นเคยและกำลังคืบคลานเข้ามาสู่วิถีชีวิตของสังคมป่าเกะฉอนเหล่านั้นเปรียบเสมือน “งูยักษ์” ที่กำลังเลื้อยขึ้นไปบนคอกไม้พินแม้แต่หย่อมบ้านเล็กๆ ของชาวป่าเกะฉอนที่ซุกซ่อนตัวอยู่ในป่าใหญ่แถบดงน้ำแม่วาง

บ้านแม่แฮน้อย ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสังคมป่าเกะฉอนชุมชนเล็กๆ ชุมชนหนึ่งที่หนีไม่พ้นการคืบคลานของ “งูยักษ์” ที่กำลังเลื้อยเข้ามาในชุมชนตามที่บรรพบุรุษป่าเกะฉอนได้ทำนายไว้ การคืบคลานของ “งูยักษ์” กล่าวคือกระแสการเปลี่ยนแปลงที่กำลังหลังไหลเข้ามาสู่ชุมชนด้วยวิธีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความทันสมัยของวิถีชีวิตที่อยู่ภายใต้กระแสของการพัฒนา เนื่องจากเป็นชุมชนภายใต้การดูแลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ขอมรับเองว่า “ที่ผ่านมาส่งเสริมเศรษฐกิจมากเกินไปจนทุนทางสังคมขาดหาย” วิถีชีวิตของบ้านแม่แฮน้อยเองได้ห่างเหินและเปลี่ยนแปลงจากสภาพดั้งเดิมค่อนข้างมาก เช่น การมีเครื่องมือที่ทันสมัยต่อการดำรงชีพ การเปลี่ยนจากใช้ควายไถนามาเป็นเครื่องจักรกล การใช้มอเตอร์ไซด์แทน

การเดินทาง การดูทีวีแทนการนั่งล้อมวงฟังนิทานรอบเตาไฟจากผู้อาวุโสในชุมชน การให้คุณค่าต่อ การดื่มสุราเพียงเพื่อสังสรรค์เฮฮาในกลุ่มเพื่อนฝูงแทนการดื่มตามประเพณีเพื่อย้ำเตือนว่าเป็นสิ่งไม่ดี ตลอดจนการพึ่งพาการรักษาโรคหรือใช้บริการอนามัยมากกว่าการรักษาแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษ เคยใช้หรือ ใช้ยาแผนปัจจุบันแทนการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน โดยมองว่ายาสุนัขไทร ไม่สามารถพิสูจน์ หรือเชื่อถือ ได้เหมือนยาแผนปัจจุบัน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสังคมป่าเถื่อนบ้านแม่แฮน้อยที่กล่าวถึงข้างต้น ไม่ได้ยก ตัวอย่างขึ้นเพื่อกล่าวโทษต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือแม้แต่กระแสของการพัฒนาที่เข้ามาในชุมชนแห่งนี้ การอ้างถึงความเปลี่ยนแปลงข้างต้นเพียงแต่ต้องการชี้ให้เห็นว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่ชาวป่าเถื่อน บ้านแม่แฮน้อยควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงเรื่องดังกล่าว ตลอดจนรู้จักเลือกที่จะรับหรือ ปฏิเสธต่อสิ่งใหม่ที่ไม่คุ้นเคยและกำลังไหลบ่าเข้ามาในชุมชนเรื่อยๆ อย่างรู้เท่าทัน ดังนั้นจึงได้เกิด การล้อมวงกันของนักวิจัยภายนอกและคนในชุมชนบางกลุ่มที่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อเสวนากันถึงปัญหาต่างๆ ที่กำลังคืบคลานเข้าสู่ชุมชนกระทั่งเกิดแนวคิดในการศึกษาหาทาง เลือกให้กับชุมชนผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “งานวิจัย” (การคิดร่วมกันมาจาก คน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง คือ นักพัฒนา ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ กลุ่มที่สองคือ นักวิจัยหรือนักวิชาการ ได้แก่ ฝ่ายวิจัยมูลนิธิโครงการหลวง ฝ่ายสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ วิจัย (สกว.) สำนักงานภาค นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มข. และกลุ่มที่สามคือ แกนนำเยาวชนในหมู่บ้านที่เป็นทีมวิจัยชุมชน)

รูปธรรมอย่างหนึ่งให้เห็นชัดเจนและเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านการดูแลสุขภาพที่เคยพึ่งพาสุนัขไทรหรือหมอพื้นบ้านในหมู่บ้านไปใช้ บริการอนามัยของรัฐที่อยู่นอกหมู่บ้าน ทั้งที่ยังมีความเป็นอยู่ยากจนในหลายครัวเรือนและ การคมนาคมก็ไม่สะดวกสบายเท่าที่ควร (ยังไม่มีถนนตัดผ่านในหมู่บ้าน) นอกจากนี้ผู้ที่มีความรู้ ด้านสมุนไพรส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงผู้อาวุโส ไม่กี่คน กอรปกับคนในชุมชนที่ไม่ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะเขาชาวบ้านที่จะเป็นกำลังสำคัญให้กับชุมชน ในอนาคตยังไม่สนใจที่จะรับการถ่ายทอด ไม่สามารถไปเก็บสมุนไพรจากป่าที่เป็นขามาได้ ทั้งนี้เพราะเคยใช้เฉพาะที่ผู้อาวุโสเก็บมาให้ ยังไม่ เคยไปเก็บเอง เป็นต้น หากปล่อยให้สถานการณ์ดำรงอยู่อย่างนี้ ในอนาคต ความรู้และภูมิปัญญา ด้านสมุนไพรคงหายไปตามบุคคลผู้รู้เหล่านี้แน่นอน

จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับชุมชนป่าเถื่อนบ้านแม่แฮน้อย ทำให้ผู้วิจัยร่วมกับคน ในชุมชนบ้านแม่แฮน้อยกลุ่มหนึ่งเห็นถึงความสูญเสียที่กำลังจะเกิดขึ้นกับชุมชนของตนซึ่งเป็น ห่วงว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะสูญหายกระทั่งคนในชุมชนรุ่นหลังอาจรู้จักเพียงว่า พืชต้นไหนเป็น สมุนไพรแต่ไม่รู้จักวิธีการใช้ประโยชน์ หรือไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาดังกล่าวได้เกิดความ

ตระหนักและสนใจที่จะฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องสมุนไพรของหมู่บ้านขึ้น จึงได้ร่วมมือกันในการทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้เห็น ในชุมชนได้หันกลับมาช่วยกันฟื้นฟูและร่วมกันสืบทอดมรดกทางความรู้และภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมา

ดังนั้นงานวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรที่บ้านของชุมชนป่าเกาะดูอบ้านแม่แสน้อย อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” จึงเป็นงานวิจัยที่เกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านแม่แสน้อยที่มีความรักและห่วงใยต่อหมู่บ้าน โดยต้องการร่วมกันฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องสมุนไพรที่ใกล้จะสูญหายไปจากชุมชน พวกเขาคาดหวังว่าผลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะทำให้คนในชุมชนหันกลับมาตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการใช้สมุนไพรที่บ้านเพิ่มมากขึ้นซึ่งอาจเป็นทางเลือกหนึ่งของชุมชนในการลดการค่าใช้จ่ายและการพึ่งพิงภายนอกในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้อีกทางหนึ่ง นับว่าเป็นการเริ่มต้นมาจากรู้นคิดในการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งตนเอง อันเป็นการสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศในปัจจุบันที่กำลังให้ความสำคัญในเรื่องนี้

ดังนั้นถึงแม้ชุมชนบ้านแม่แสน้อยจะเป็นชุมชนเล็กๆ ชุมชนหนึ่งของประเทศไทย แต่การเริ่มต้นจากการช่วยเหลือหรือพึ่งพาตัวเองของคนในชุมชนก็น่าจะถือเป็นตัวอย่างหนึ่งในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายการพัฒนาประเทศในปัจจุบันซึ่งตามหลักของสังคมชนบทมักมีพลังขับเคลื่อนอยู่แล้ว ดังนั้น การเรียนรู้ของบ้านแม่แสน้อยอาจส่งผลให้เกิดพลังขับเคลื่อนไปยังหมู่บ้านอื่นในละแวกใกล้เคียงได้ต่อไป นอกจากนี้ยังอาจเป็นชุมชนต้นแบบหรือกรณีศึกษาให้กับหมู่บ้านใกล้เคียงได้นำไปปรับใช้ กระทั่งองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ในละแวกชุมชน เช่น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮได้ตระหนักและเห็นถึงพลังขับเคลื่อนภายในชุมชนต่อการพัฒนาหมู่บ้าน โดยอาจนำเอาแนวทางดังกล่าว ไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบได้ต่อไปในอนาคต

คำถามหลักของการวิจัย

1. ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรที่บ้านของชุมชนแม่แสน้อยมีอะไรบ้าง?
2. ปัญหาและอุปสรรคอะไรที่ทำให้การใช้สมุนไพรที่บ้านของชุมชนลดลง?
3. จะมีวิธีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรของชุมชนได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรที่บ้านของชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้สมุนไพรที่บ้านของชุมชน
3. เพื่อศึกษาวิธีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรของชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

เชิงความรู้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชน
2. ทราบปัญหาและอุปสรรคในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชน
3. วิธีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรของชุมชน

เชิงพัฒนา

1. เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่สนใจฟื้นฟูเรื่องสมุนไพรขึ้นภายในชุมชน
2. ชุมชนเห็นความสำคัญของป่าไม้อันเป็นแหล่งสมุนไพรแหล่งสำคัญของชุมชน

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

เดือนตุลาคม 2545 – เดือนมิถุนายน 2546 รวมเป็นเวลาในการวิจัย 9 เดือน

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานานในการป้องกันหรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

สมุนไพรพื้นบ้าน เป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นยา รักษาโรค ประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจนใช้เป็นอาหาร และใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สามารถเพิ่มการพึ่งพาตนเองให้กับชุมชนบ้านแม่แฮน้อย

ป่าเกาะฉุย หรือ ปกาเกาะฉุย เป็นคำที่ชนชาติกะเหรี่ยงใช้เรียกตัวเอง หมายถึง “คน” หรือ “ฉันคือคน” หรืออาจแปลตามความหมายของวิถีในการดำรงชีพได้ว่า “คนเรียบง่าย”

หมายเหตุ: ในรายงานเล่มนี้อาจเขียนไม่เหมือนกัน เช่น ใช้คำว่าป่าเกาะฉุย ปกาเกาะฉุย ปว่าเกาะฉุย ปกาเกาะฉุย หรือคำอื่นที่เขียนใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะการออกเสียงตามอักษรภาษาไทยยังไม่มีการตกลงร่วมกันอย่างแน่ชัดว่าจะใช้คำใด บางพื้นที่ หรือหนังสือบางเล่มจึงเขียนไม่เหมือนกัน แต่ถ้ากล่าวถึงที่บ้านแม่แฮน้อย จะใช้คำว่า “ป่าเกาะฉุย” (เป็นการให้เกิดติดกับแต่ละพื้นที่จึงไม่ขอเปลี่ยนเป็นคำใดคำหนึ่ง แต่โดยความหมายแล้วจะเหมือนกัน)